

Ett demokrati- och rättighetsperspektiv i svenskt utvecklingssamarbete

– vad det är och vad det får för konsekvenser

September 2001

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

Avdelningen för demokrati och social utveckling

Ett demokrati- och MR-perspektiv i utvecklingssamarbetet – antagen av UD-Sidas samråd om demokrati och mänskliga rättigheter i utvecklingssamarbetet 27 mars 2001

1. Varför ett demokrati- och MR-perspektiv i utvecklingssamarbetet?

Målet att höja de fattiga folkens levnadsnivå kan lättare uppnås genom att arbeta utifrån ett demokrati- och människorättsperspektiv. Perspektivet tillför ett särskilt värde till utvecklingssamarbetet genom att sätta den enskilda människan i centrum. Perspektivet kan också göra samarbetet mer effektivt genom att bidra till att identifiera diskriminerade människor samt de maktstrukturer i samhället som påverkar fattiga människors liv. Genom detta perspektiv kan vi uppnå en bättre och mer kvalificerad förståelse för fattiga människors levnadsförhållanden samt samarbetslandets utveckling.

Ett demokrati- och MR-perspektiv tillför utvecklingssamarbetet:

- en *gemensam värdegrund* utifrån de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna,
- en tydlig *ansvarsfördelning* grundad i principen om statens skyldigheter och individens rättigheter,
- en *process* där deltagande är en bärande princip,
- en *helhetssyn* avseende den enskilda människans problem och möjligheter såväl som samhällets maktrelationer och maktstrukturer, vilka formar det ramverk individen agerar inom, ensam eller i grupp,
- ett *analysredskap* som möjliggör och bidrar till identifiering av målgrupper, problemområden, maktrelationer och -strukturer och därigenom leder till ett effektivare samarbete med samarbetspartner och -länder,
- och ett *mätinstrument och indikatorer* som möjliggör en tydligare granskning av vilka framsteg som uppnåtts.

2. Vad menar vi med ett demokratiperspektiv i utvecklingssamarbetet?

Ett demokratiperspektiv tydliggör maktstrukturer och maktrelationer på samhällets alla nivåer. Detta syftar till att stärka och främja de fattigas del i makten och inflytande över samhället.

Ett demokratiperspektiv tydliggör samhällets organisation och maktindelning såväl horisontellt som vertikalt, d v s:

- maktindelningen mellan den verkställande, lagstiftande och dömande makten och även andra aktörer såsom media, näringslivet, det civila samhället och biståndsgivare,
- grad av centralisering eller decentralisering, m a o maktindelningen mellan lokala, regionala och centrala strukturer,

- nyckelförhållanden såsom öppenhet, anvarsutkrävande, legitimitet, deltagande, representativitet och likhet inför lagen,
- att reell demokrati förutsätter förekomsten av en demokratisk kultur, dvs pluralism, deltagande, dialog, tolerans, tillgodoseende av minoriteters rättigheter och respekt för andras åsikter och viljor.

3. Vilka effekter får ett demokratiperspektiv på utvecklingssamarbetet?

Syftet med att integrera ett demokratiperspektiv i alla delar av det svenska utvecklingssamarbetet är att bidra till demokratisering på alla nivåer i samhället. I samhället är makt en resurs, som i ett demokratiskt system fördelas på fler parter.

Integreringen av ett demokratiperspektiv inom utvecklingssamarbetet blottlägger på samhällets alla nivåer de maktstrukturer och maktrelationer som påverkar den fattiga människans möjlighet till deltagande i beslut samt regleringen av intressekonflikter som berör hans/hennes livssituation. Ett demokratiperspektiv innebär också att vi inom utvecklingssamarbetets alla delar tar hänsyn till demokratins centrala institutioner såsom konstitution, maktindelning, offentlig förvaltning samt de principer som dessa vilar på.

Ett utvecklingssamarbete som i högre grad bygger på demokrati och mänskliga rättigheter leder till mer omfattande konsultationer med de individer och kollektiv som berörs av insatsen. Samarbetspartnern får då större representation i och inflytande över planeringen, genomförandet och uppföljningen av samarbetet. Detta kan förväntas leda till en ökad kvalitet och förbättrad måluppfyllelse inom det svenska utvecklingssamarbetet samt indirekt stärka demokratiska förhållningssätt i partnerlandet.

4. Vad menar vi med ett MR-perspektiv i utvecklingssamarbetet?

Ett MR-perspektiv innebär att hänsyn tas till människors ekonomiska, kulturella, medborgerliga, politiska och sociala rättigheter i alla delar av utvecklingsprocessen. Syftet är dels att främja tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna, dels att utveckla och effektivisera utvecklingssamarbetet. Genom detta tydliggörs individens rättigheter och varje stats nationella ansvar för att respektera dessa rättigheter. Utgångspunkten är att de regeringar som ratificerat konventionerna också tar sitt ansvar för att efterleva dem.

MR-perspektivet utgår från principen om alla människors lika rätt och värde, och innebär att individen – den fattiga kvinnan, mannen, flickan och pojken – synliggörs och åter sätts i centrum för utvecklingssamarbetet.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och de internationella och regionala MR-konventionerna¹ ger en gemensam värde-

grund och blir därmed ett normativt uttryck för vad vi vill åstadkomma genom utvecklingssamarbetet.

De mänskliga rättigheterna ger således riktlinjer för vad som bör gälla i ett samhälle för att uppfylla föresatsen om ett värdigt liv för alla. De mänskliga rättigheterna har också en progressiv aspekt genom att de utgör en målsättning för hur olika förhållanden i samhället ska kunna förbättras.

5. Vilka effekter får ett MR-perspektiv på utvecklingssamarbetet?

Genom en integrering av de mänskliga rättigheterna i utvecklingssamarbetet verkar Sverige för att dessa respekteras, skyddas, främjas och tillgodoses i samarbetsländerna. De mänskliga rättigheterna utgör samtidigt en standard för innehåll och arbetssätt vad gäller utveckling, genomförande och utvärdering av det svenska utvecklingssamarbetet.

Ett utvecklingssamarbete med ett MR-perspektiv blottlägger existerande diskriminering beroende på bl.a. kön, ålder, etnisk tillhörighet och funktionshinder och bidrar därigenom till att motverka dessa.

Genom utvecklingssamarbetet bidrar Sverige till att sprida kunskap och insikt om betydelsen av och respekten för upprätthållande av de mänskliga rättigheterna. För detta krävs en ökad kunskap hos aktörerna inom det svenska utvecklingssamarbetet om de internationella konventioner som samarbetsländerna anslutit sig till och därmed också om deras rapportering om dessa konventioner.

De mänskliga rättigheterna utgör vidare en gemensam referensram vilken underlättar uppföljningen av utvecklingssamarbetet.

6. Kopplingen mellan MR och demokrati

Friheten och rättigheten att fritt uttrycka tankar och åsikter både som individ och inom politiska fora, t.ex. nationella lagstiftande församlingar, folkvalda församlingar på distriktsnivå och byråd på lokal nivå, samt att fritt få mötas och organisera sig utgör en central förutsättning för medverkan i beslut och regleringar av intressekonflikter.

En hörnsten i demokratibegreppet är alla människors lika värde, manifesterat i principen om en person, en röst. En fungerande rättsstat och god samhällsstyrning utgör också förutsättningar för deltagande och tillgodo-

¹ Bland dessa konventioner bör särskilt nämnas konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna, konventionen om de sociala, ekonomiska och kulturella rättigheterna, konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning och konventionen om barnets rättigheter.

seendet av rättigheter, särskilt för fattiga människor. Dessa rättigheter och funktioner garanteras bäst genom ett demokratiskt styrelseskick.

Gemensam och universell värdegrund i arbetet för att garantera dessa rättigheter är FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter som slår fast rättigheter såsom yttrande-, åsikts- och föreningsfrihet, rätten till fredliga sammankomster och rätten att välja och bli vald vid periodiska och rättvisa val. Demokrati är den strukturella motsvarigheten till de normer som uttrycks i de mänskliga rättighetskonventionerna, d v s formen för hur ett samhälle som bygger på de mänskliga rättigheterna organiseras.

Det finns även fortsättningsvis ett behov av att utreda och vidareutveckla metodologin kring och förståelsen för sambandet mellan fattigdomsbekämpning, å ena sidan, och demokrati och de mänskliga rättigheterna, å andra sidan.

Referenser:

- Rättvisa och fred, Sidas handlingsprogram för fred, demokrati och mänskliga rättigheter, 1997/98
- Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik, regeringens skrivelse 1997/98:89
- Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete, regeringens skrivelse 1997/98:76
- Barnets rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete, Sida, 2000
- Country Strategy Development: Guide for Country Analysis from a Democratic Governance and Human Rights Perspective, bil. till lathunden om demokratisk samhällstyrning, i sin tur bil. till riktlinjerna för landstrategier, Sida, 2001, finns på Sidas intranät samt som DESO-trycksak.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm, Sweden

Tel: 08-698 50 00. Fax: 08-20 88 64

Hemsida: <http://www.sida.se>